

प्रदेश लोक सेवा आयोग, कर्णाली प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवाको प्रदेश शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, (अंग्रेजी, गणित, विज्ञान, नेपाली, शारीरिक शिक्षा र सामाजिक शिक्षा) उपसमूह, अधिकृत सातौं तह, प्रशिक्षक वा सो सरह पदको खुला, अन्तर तह र आन्तरिक अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम र परीक्षा योजना

पाठ्यक्रमको रूपरेखा: यस पाठ्यक्रम योजनालाई तीन चरणमा विभाजन गरिएको छ।

परीक्षाको चरण	परीक्षाको किसिम	पूर्णाङ्क
प्रथम चरण	लिखित परीक्षा (Written Exam)	३००
अन्तिम चरण	सामूहिक परीक्षण (Group Test) र अन्तर्वार्ता (Interview)	५०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

१. प्रथम चरण: लिखित परीक्षा (Written Exam)

पूर्णाङ्क: ३००

पत्र	विषय	खण्ड	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्नसंख्याxअङ्क	समय
प्रथम	General Subject	General knowledge & General Ability Test	१००	४०	बस्तुगत (Objective) बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	१००x१=१००	१ घण्टा ३० मिनेट
द्वितीय	General Technical Subject		१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर लामो उत्तर १०x५=५० ५x१०=५०	३ घण्टा
तृतीय	Service, Group, Sub-group, Specific Subject		१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर लामो उत्तर १०x५=५० ५x१०=५०	३ घण्टा

२. अन्तिम चरण: सामूहिक परीक्षण (Group Test) र अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क: ५०

पत्र/विषय	पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
सामूहिक परीक्षण (Group Test)	१०	सामूहिक छलफल (Group Discussion)	३० मिनेट
अन्तर्वार्ता (Interview)	४०	अन्तर्वार्ता (Board Interview)	

द्रष्टव्य:

- यस पाठ्यक्रमलाई प्रथम चरण र अन्तिम चरणमा विभाजन गरिएको छ।
- परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अङ्ग्रेजी अथवा नेपाली र अङ्ग्रेजी दुवै हुन सक्नेछ।
- खुला र समावेशी समूहको एउटै प्रश्नपत्रबाट परीक्षा सञ्चालन हुनेछ।
- प्रदेश निजामती सेवाको प्रदेश शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, (अंग्रेजी, गणित, विज्ञान, नेपाली, शारीरिक शिक्षा र सामाजिक शिक्षा) उपसमूह, अधिकृत सातौं तह, प्रशिक्षक वा सो सरह पदको प्रथम चरणको प्रथम पत्र र द्वितीय पत्रको लिखित परीक्षा संयुक्त र एकीकृत रूपमा सञ्चालन हुनेछ। तर तृतीय पत्रको लिखित परीक्षा उपसमूह अनुरूप फरक फरक प्रश्नबाट फरक फरक समयमा सञ्चालन हुनेछ।

५. बस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ। तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन।
६. बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू हुने परीक्षामा क्याल्कुलेटर प्रयोग गर्न पाइने छैन।
७. विषयगत प्रश्नहरूको हकमा तोकिएको अङ्कमा एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नका दुई वा दुई भन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरू (Short notes) सोध्न सकिनेछ।
८. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसंख्या, अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिईए अनुसार हुनेछ।
९. विषयगत प्रश्न हुने पत्र/विषयका प्रत्येक भाग/खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन्। परीक्षार्थीले प्रत्येक भाग/खण्डका प्रश्नहरूको उत्तर सोही भाग/खण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ।
१०. यस पाठ्यक्रम अनुसारका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरू परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगावै संशोधन भई कायम रहेका विषयवस्तुलाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ।
११. लिखित परीक्षामा छनोट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइनेछ।
१२. सामूहिक परीक्षणमा उपस्थित नहुने उम्मेदवारलाई अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइने छैन।
१३. लिखित परीक्षा, सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वार्ताको कुल प्राप्ताङ्कको आधारमा अन्तिम परीक्षाफल प्रकाशित गरिनेछ।
१४. पाठ्यक्रम अध्यावधिक भइ लागु हुने मिति: २०८३।०१।०२

प्रदेश लोक सेवा आयोग, कर्णाली प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवाको प्रदेश शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, (अंग्रेजी, गणित, विज्ञान, नेपाली, शारिरीक शिक्षा र सामाजिक शिक्षा) उपसमूह, अधिकृत सातौं तह, प्रशिक्षक वा सो सरह पदको खुला, अन्तर तह र आन्तरिक अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम चरण: लिखित परीक्षा (Written Exam)

प्रथम पत्र (Paper I): General Subject

खण्ड क: सामान्य ज्ञान

७० अङ्क

१. सामान्य ज्ञान र समसामयिक विषय

(३० × १ अङ्क = ३० अङ्क)

- १.१. नेपालको भौगोलिक, सामाजिक, साँस्कृतिक र आर्थिक अवस्था
- १.२. कर्णाली प्रदेशका महत्त्वपूर्ण प्राकृतिक स्रोतहरू
- १.३. कर्णाली प्रदेशको भौगोलिक विविधता र हावापानीको अवस्था
- १.४. आधुनिक नेपालका महत्त्वपूर्ण घटना, सामाजिक साँस्कृतिक र आर्थिक अवस्था
- १.५. नेपालको चालु आवधिक योजना, कर्णाली प्रदेशको चालु आवधिक योजना, वार्षिक बजेट नीति तथा कार्यक्रमहरू
- १.६. दिगो विकास, वातावरण, प्रदुषण, जलवायु परिवर्तन, जैविक विविधता र विज्ञान तथा प्रविधि
- १.७. संयुक्त राष्ट्र संघ, विमिस्टेक र सार्क सम्बन्धी जानकारी
- १.८. नेपालको संविधान
- १.९. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको शासन प्रणाली
- १.१०. सुशासन: अवधारणा, उद्देश्य र महत्त्व
- १.११. प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०८० तथा नियमावली, २०८०
- १.१२. सार्वजनिक सेवा प्रवाह: अवधारणा, महत्त्व र तरिकाहरू
- १.१३. सार्वजनिक नीति: अवधारणा, उद्देश्य र महत्त्व
- १.१४. समावेशीकरण: अवधारणा, महत्त्व र तरिकाहरू
- १.१५. व्यवस्थापनका विविध पक्षहरू: योजना, संगठन, निर्देशन, नियन्त्रण, समन्वय, निर्णय निर्माण, उत्प्रेरणा र नेतृत्व
- १.१६. राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रियस्तरका समसामयिक महत्त्वपूर्ण घटना

२. नेपालमा शिक्षा (Education in Nepal)

(४० × १ अङ्क = ४० अङ्क)

- २.१. नेपालमा शिक्षाको इतिहास र नेपालका महत्त्वपूर्ण शैक्षिक घटनाहरू
- २.२. सङ्घीय र कर्णाली प्रदेशका शिक्षा सम्बन्धी कानूनहरू
- २.३. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको शिक्षा प्रशासनको संरचना
- २.४. नेपालको शिक्षाका मुख्य योजना र आयोगका प्रतिवेदन र सिफारिसहरू: राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना २०२८, राष्ट्रिय शिक्षा आयोग, २०४९, उच्चस्तरीय राष्ट्रिय शिक्षा आयोग, २०५५ र उच्चस्तरीय राष्ट्रिय शिक्षा आयोग, २०७५
- २.५. शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू र समसामयिक मुद्दाहरू
- २.६. शिक्षाको अवधारणा, उद्देश्य र कार्य
- २.७. शिक्षा र समाज: शिक्षा र सामाजिक प्रक्रिया, शिक्षा र सामाजिक न्याय
- २.८. शिक्षा र दर्शनबीचको सम्बन्ध (पश्चिमी र पूर्वीय दर्शन)
- २.९. शिक्षा मनोविज्ञान र सिकाइको अवधारणा
- २.१०. पाठ्यक्रमको अवधारणा, नेपालमा विद्यालय तहको पाठ्यक्रम विकासको प्रक्रिया र एकीकृत पाठ्यक्रम

- २.११. मूल्याङ्कनको अवधारणा र नेपालमा विद्यालय तहको मूल्याङ्कन प्रणाली
 २.१२. विद्यालय सुपरीवेक्षण: अर्थ, महत्त्व, प्रकार र शैलीहरू
 २.१३. एकीकृत शैक्षिक व्यवस्थापन तथा सूचना प्रणाली र शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि
 २.१४. शिक्षकको सक्षमता, शिक्षकको पेसागत दक्षता विकास र शैक्षिक नेतृत्व
 २.१५. कर्णाली प्रदेशका शिक्षासम्बन्धी समसामयिक विषयहरू: आवासीय विद्यालय, घुम्ती विद्यालय र छात्रवृत्ति

खण्ड ख: सामान्य बौद्धिक परीक्षण

३० अङ्क

३. General Ability Test

(30×1 Mark = 30 Marks)

३.१. Logical Reasoning

(10×1 Mark = 10 Marks)

Jumble words, Series, Analogy, Classification, Coding-Decoding, Matrix, Ranking Order Test, Direction and Distance Sense Test, Common Sense Test, Logical Reasoning, Assertion and Reason, Venn-diagram, Statement and Conclusions

३.२. Numerical Reasoning

(10×1 Mark = 10 Marks)

Series, Analogy, Classification, Coding, Arithmetical reasoning/operation, Percentage, Ratio, Average, Loss & Profit, Time & Work, Data interpretation & Data verification

३.३. Spatial Reasoning

(10×1 Mark = 10 Marks)

Figure Series, Figure Analogy, Figure Classification, Figure Matrix, Pattern Completion /Finding, Analytical Reasoning Test, Figure Formation and Analysis, Rule Detection, Water images, Mirror images and Cubes and Dice

प्रदेश लोक सेवा आयोग, कर्णाली प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवाको प्रदेश शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, (अंग्रेजी, गणित, विज्ञान, नेपाली, शारीरिक शिक्षा र सामाजिक शिक्षा) उपसमूह, अधिकृत सातौं तह, प्रशिक्षक वा सो सरह पदको खुला, अन्तर तह र आन्तरिक अन्तर सेवा सेवा प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र (Paper II): General Technical Subject

Section (A): शिक्षा र मनोविज्ञान

३० अङ्क

१. शिक्षाको परिचय र शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू
  - १.१. शिक्षाको अर्थ, परिभाषा र स्वरूप
  - १.२. शिक्षाका उद्देश्यहरू: व्यक्तिगत र सामाजिक
  - १.३. शिक्षाका कार्यहरू: व्यक्तिगत, राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक र राजनैतिक
  - १.४. शिक्षणको अर्थ र परिभाषा, शिक्षणकला र विज्ञानको रूपमा, शिक्षणका नमुनाहरू
  - १.५. शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू: मानव अधिकार र शिक्षा, बालअधिकार र शिक्षा, विद्यालय शान्तिकेन्द्रको रूपमा, निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा, शिक्षामा समान अवसर र समतामूलक पहुँच, शिक्षा र सामाजिक न्याय, आर्थिक लगानीका रूपमा शिक्षा, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा, राष्ट्रिय एकताका लागि शिक्षा, अन्तर्राष्ट्रिय समझदारीका लागि शिक्षा
  - १.६. शिक्षामा अनुसन्धान: अर्थ, महत्त्व, प्रकारहरू (आधारभूत, प्रायोगिक र कार्यमूलक अनुसन्धान)
  - १.७. कर्णाली प्रदेशमा अवलम्बन गर्न सकिने घुम्ती शिक्षण, बहुकक्षा बहुस्तर शिक्षण (MGML) र आवासीय शिक्षाको अवधारणा, अभ्यास र आवश्यकता
  - १.८. छात्रवृत्ति: अवधारणा, उद्देश्य र कर्णाली प्रदेशबाट प्रदान गरिने छात्रवृत्तिको प्रकार
  - १.९. विद्यालय स्वास्थ्य र पोषण कार्यक्रम: विद्यालय नर्स कार्यक्रम, खोप तथा भिटामिन कार्यक्रम, स्थानीय उत्पादनमा आधारित दिवा खाजा कार्यक्रम
२. शिक्षाको समाजशास्त्रीय र दार्शनिक आधारहरू
  - २.१. समाज र समुदायको धारणा, शिक्षा र समाजबीचको सम्बन्ध
  - २.२. विद्यालय समाजको उप-प्रणालीको रूपमा
  - २.३. सामाजिक प्रक्रिया र शिक्षा
    - २.३.१. सामाजिकीकरण: अवधारणा, तरिका र सामाजिकीकरणका निकायहरू
    - २.३.२. सामाजिक अन्तरक्रिया: अर्थ, स्वरूप र कक्षाकोठामा सामाजिक अन्तरक्रिया
    - २.३.३. सामाजिक परिवर्तन र गतिशीलता: अर्थ, सिद्धान्त र यसको शिक्षासँगको सम्बन्ध
  - २.४. शिक्षाको दर्शनका विभिन्न पक्षसँग सम्बन्ध र तिनीहरूको प्रभाव तथा कार्यान्वयन
    - २.४.१. आदर्शवाद, प्रकृतिवाद, यथार्थवाद, प्रयोजनवाद र अस्तित्ववाद
    - २.४.२. पूर्वीय दर्शन र शिक्षा
३. शैक्षणिक विधि र प्रविधि तथा सामग्री
  - ३.१. शैक्षणिक विधि र पद्धतिको अर्थ, परिभाषा र तत्त्वहरू
  - ३.२. शिक्षण र सिकाइ बीचको अन्तरसम्बन्ध, शिक्षण सिकाइमा शिक्षक, विषयविज्ञ र सुपरिवेक्षकको भूमिका
  - ३.३. सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको महत्त्व र प्रयोग
  - ३.४. शिक्षण सिकाइमा प्रयोग गरिने विद्यार्थी केन्द्रित, शिक्षक केन्द्रित, अन्तरक्रियात्मक र आधुनिक शिक्षण विधिहरू तथा शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग
  - ३.५. विपदको समयमा प्रयोग गर्न सकिने शिक्षण सिकाइका वैकल्पिक विधिहरू

- ३.६. शैक्षणिक योजना: शिक्षण सुधार योजना, पाठयोजना, एकाइ/विषय शीर्षक योजना, वार्षिक कार्ययोजना, वार्षिक कार्यपात्रो र दैनिक समयतालिका
४. शिक्षा मनोविज्ञान
- ४.१. शिक्षा मनोविज्ञानको अर्थ, क्षेत्र, आवश्यकता र महत्त्व
- ४.२. मानव विकास
- ४.२.१. वृद्धि र विकासको अवधारणा, मानव विकासका सिद्धान्त र विशेषताहरू
- ४.२.२. मानव विकास अध्ययनको उद्देश्य, महत्त्व तथा अध्ययनका विधिहरू
- ४.२.३. मानव विकासका चरणहरू र तिनका विशेषताहरू
- ४.३. बाल्यावस्था, यौवनावस्था र किशोरावस्था: विकासात्मक कार्यहरू, शारीरिक परिवर्तन, सामाजिक र संवेगात्मक परिवर्तन, रुचिहरू र उनीहरूमा देखापर्ने मुख्य व्यवहारहरू

Section (B): सिकाइ र पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन

२५ अङ्क

५. सिकाइ र यसका सिद्धान्तहरू
- ५.१. सिकाइको परिचय: सिकाइको अर्थ, स्वरूप र सिकाइका अपवाद, परिपक्वता र सिकाइ
- ५.२. सिकाइ र बुद्धिमत्ता, बुद्धिमत्ताका सिद्धान्तहरू, बहु- बुद्धिमत्ता, संवेगात्मक बुद्धिमत्ता
- ५.३. सिकाइका सिद्धान्तहरू: विशेषता र शैक्षिक उपयोग
- ५.३.१. शास्त्रीय सम्बन्धन
- ५.३.२. कार्यपरक सम्बन्धन
- ५.३.३. प्रयत्न र भूल सिकाइ
- ५.३.४. अन्तरदृष्टि सिकाइ सिद्धान्त
- ५.३.५. जिन पियाजे र लेव भिगोत्सीका सिकाइ सिद्धान्तहरू
- ५.३.६. ग्याग्नेको तहगत सिद्धान्तहरू
- ५.३.७. बान्दुराको सामाजिक सिकाइ सिद्धान्त
- ५.४. सिकाइमा प्रभाव पार्ने तत्त्वहरू
- ५.४.१. सिकाइको स्थानान्तरण: अवधारणा, प्रकार, सिद्धान्त र प्रभाव पार्ने तत्त्वहरू
- ५.४.२. स्मरण र विस्मरण: स्मरणको अवधारणा, प्रकार, मापन प्रक्रिया र स्मृति क्षमतामा सुधारका विधिहरू
- ५.४.३. विस्मरणको अवधारणा र कारणहरू
- ५.४.४. उत्प्रेरणा: अवधारणा, प्रकार र सिकाइमा प्रयोग गरिने उत्प्रेरकहरू
- ५.४.५. अभ्यास: अवधारणा, प्रकार र उपयोग
- ५.४.६. पुनर्वल: अवधारणा, प्रकार र उपयोग
६. पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको परिचय तथा विकास
- ६.१. पाठ्यक्रम: अवधारणा, तत्त्व र आवश्यकता
- ६.२. पाठ्यक्रमको ढाँचा र नमूना
- ६.२.१. ढाँचा: विषय-केन्द्रित, क्रियाकलाप-केन्द्रित, जीवन परिस्थितिमा आधारित र मुख्य पाठ्यक्रम
- ६.२.२. पाठ्यक्रम विकासका नमूनाहरू: तार्किक, चक्रीय र गतिशील नमूना
- ६.३. नेपालको विद्यालय तहको पाठ्यक्रम विकास प्रक्रिया
- ६.४. पाठ्यक्रम निर्माणमा प्रभाव पार्ने तत्त्वहरू
- ६.५. राष्ट्रिय पाठ्यक्रमको प्रारूप, २०७६ र स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन, २०७६
- ६.६. विद्यालय तहको वर्तमान परिमार्जित पाठ्यक्रम सम्बन्धी जानकारी
- ६.७. पाठ्यक्रम विकासका आधुनिक प्रवृत्तिहरू: एकीकृत पाठ्यक्रम, सुषुप्त पाठ्यक्रम र स्थानीय पाठ्यक्रम
- ६.८. पाठ्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिका र सन्दर्भ सामग्री: परिचय, महत्त्व र प्रयोग

- ६.९. नेपालमा पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विकासमा तीन तह र निकायको भूमिका
७. मूल्याङ्कनको परिचय र प्रयोजन
- ७.१. मापन र मूल्याङ्कनको अवधारणा, मूल्याङ्कनका प्रकार
- ७.२. मूल्याङ्कनका साधनहरू र मूल्याङ्कनका साधनमा हुनुपर्ने विशेषताहरू
- ७.३. परीक्षणको अर्थ र प्रकार: मानक र मापदण्डमा आधारित, विषयगत र वस्तुगत, स्तरीकृत र गैरस्तरीकृत अथवा शिक्षक निर्मित परीक्षण
- ७.४. विद्यार्थी मूल्याङ्कन: अवधारणा र विद्यालय तहको विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली
- ७.५. विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण, प्रारम्भिक कक्षा पढाइ परीक्षण र विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण
- ७.६. परीक्षण विकास प्रक्रिया: उद्देश्य निर्धारण, विषयवस्तुको छनोट, विशिष्टिकरण तालिकाको विकास, प्रश्नहरूको लेखन, प्रश्नहरूको विश्लेषण र सम्पादन, विश्वसनीयता र वैधता निर्धारण, अन्तिम प्रश्नपत्रको निर्माण, साँस्कृतिक आधारमा परीक्षणको समायोजन, परीक्षण-सञ्चालन, परीक्षण र नतिजा विश्लेषण
- ७.७. सामान्य सांख्यिकीय विश्लेषण
- ७.७.१. तथ्याङ्कको संकलन, विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण
- ७.७.२. केन्द्रीय प्रवृत्तिको मापन: मध्यक, मध्यिका र रित
- ७.७.३. तथ्याङ्कको तुलनात्मक स्थितिको गणना: प्रतिशताङ्क र प्रामाणिक प्रासाङ्क
- ७.७.४. विचरणशिलताको मापन: तथ्याङ्कको विस्तार र स्तरीय भिन्नता

Section (C): शैक्षिक प्रशासन र व्यवस्थापन

२५ अङ्क

८. शिक्षा प्रशासन र शैक्षिक व्यवस्थापन
- ८.१. राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ र कर्णाली प्रदेशको शिक्षा सम्बन्धी नीति
- ८.२. नेपालको संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको शिक्षा प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था
- ८.३. नेपालमा शिक्षाको संरचना: अनौपचारिक शिक्षा, विद्यालय शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम तथा उच्च शिक्षा (नीतिगत व्यवस्था, संरचना र निकाय)
- ८.४. शिक्षा आयोगका प्रतिवेदनहरू तथा योजनाहरूमा विद्यालय शिक्षाको संरचना, तहगत उद्देश्य, पाठ्यक्रम, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी सुझावहरू
- ८.५. शैक्षिक व्यवस्थापन: परिभाषा, महत्त्व र क्षेत्र (शिक्षण सिकाइको प्राविधिक पक्ष, रणनीतिक तथा दैनिक कार्यसञ्चालन व्यवस्थापन)
- ८.६. शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली
- ८.७. प्रशिक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार
९. विद्यालय व्यवस्थापन
- ९.१. विद्यालय व्यवस्थापन: उद्देश्य, प्रकार र महत्त्व
- ९.२. विद्यालयमा सकारात्मक अनुशासन र विद्यालयले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरू
- ९.३. विद्यालय सुशासन: सामाजिक परीक्षण, गुनासो सुनुवाई, नागरिक बडापत्र
- ९.४. विद्यालय स्थापना वा कक्षा थपका आधारहरू: जनसंख्या, भौगोलिक अवस्था, सामाजिक बनौट, तल्लो तहको विद्यालयहरू, विद्यालय छनौटको अवसर, लागत र कुशलताको प्रश्न, समता र गुणस्तरको प्रश्न
- ९.५. सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको व्यवस्थापन: सेवा क्षेत्रको अवधारणा, सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय स्थापनाका आधारहरू तथा उपलब्धिको तुलनात्मक अवस्था
- ९.६. विद्यालय स्तरीकरण तथा वर्गीकरण
- ९.७. विद्यालय व्यवस्थापन सम्बन्धमा विभिन्न तहको भूमिका: नीति निर्माण र स्तर निर्धारण, स्रोत परिचालन, अनुमति तथा दैनिक कार्य सञ्चालनको व्यवस्थापन

१०. विद्यार्थी र शिक्षक सम्बन्धी व्यवस्थापन

- १०.१. विद्यार्थी भर्ना र समूह विभाजनका आधार
- १०.२. समता तथा व्यक्तिको पूर्ण क्षमता विकास गर्ने विषय: विद्यार्थीलाई विभिन्न समूहमा राख्ने आधार (उपलब्धिका आधारमा वा मिश्रित) र यसका फाइदा र वेफाइदाहरू
- १०.३. विद्यार्थीको नेतृत्व विकासमा विद्यालयको भूमिका: विद्यालयमा प्रजातान्त्रिक अभ्यासको अवसर, नेतृत्व लिने अवसर, बहु-प्रतिभाको खोजी, चिनारी र विकासको अवसर
- १०.४. शिक्षक व्यवस्थापन: अवधारणा र महत्त्व
- १०.५. शिक्षक सक्षमता र शिक्षक तयारी, अध्यापन अनुमति पत्र
- १०.६. शिक्षक सेवाको गठन र परिचालन: पदको स्वीकृति, माग र तयारी, पदका आधारमा भर्ना गर्ने पद्धति, तहगत रूपमा शिक्षक तयारी र भर्ना, शिक्षकको सरुवा र बढुवाको व्यवस्थापन
- १०.७. शिक्षकको पेशागत विकास: संरचना, नीति र कार्यक्रमहरू
- १०.८. कार्यमूलक अनुसन्धान: अवधारणा, महत्त्व र चक्र
- १०.९. नेपालमा विद्यार्थीको सिकाइ क्षति आपूरण सम्बन्धी जानकारी

Section (D): सार्वजनिक व्यवस्थापन र कार्यालय सञ्चालन

२० अङ्क

११. सार्वजनिक व्यवस्थापन

- ११.१. कर्मचारी व्यवस्थापनका विविध पक्षहरू: कार्यविश्लेषण, कार्यविवरण, कार्यमूल्याङ्कन, भर्ना, छनौट, नियुक्ति, पदस्थापन, सरुवा, बढुवा, तलब सुविधा, उत्प्रेरणा, वृत्ति विकास र अवकाश
- ११.२. सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, पदसोपान, निर्णय प्रक्रिया, नेतृत्व, समन्वय, अधिकार प्रत्यायोजन र निक्षेपण, सुपरिवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
- ११.३. व्यवस्थापनका विविध पक्षहरू: द्वन्द्व, तनाव, परिवर्तन, ज्ञान, विविधता र गुणासो व्यवस्थापन
- ११.४. सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, महत्त्व र सेवा प्रवाह गर्ने तरिका/माध्यमहरू
- ११.५. सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा कम्प्युटर, इन्टरनेट, सामाजिक सञ्जाल, भर्चुअल सिकाइ सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग, अवसर तथा चुनौतीहरू
- ११.६. नैतिकता, व्यावसायिकता, अनुशासन र आचारसंहिता
- ११.७. सार्वजनिक नीति तर्जुमा, कार्यान्वयन र मूल्याङ्कन

१२. कार्यालय व्यवस्थापन तथा लेखा

- १२.१. कार्यालय कार्यविधि: टिप्पणी, चिठीपत्र र प्रतिवेदन
- १२.२. अभिलेख व्यवस्थापन र जिन्सी व्यवस्थापन
- १२.३. लेखा प्रणाली र लेखापरीक्षणको परिचय, विशेषता, उद्देश्य र आधारभूत सिद्धान्त
- १२.४. बजेटको अर्थ, सिद्धान्त, प्रकार र महत्त्व तथा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट
- १२.५. वित्तीय सुशासन, बेरुजु र बेरुजु फछ्यौट सम्बन्धी व्यवस्था
- १२.६. सार्वजनिक खरीद सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था र कार्यविधि

प्रथम चरणको द्वितीय पत्रको प्रश्नसंख्या तालिका

खण्ड	A-३०				B-२५			C-२५			D-२०	
एकाई	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
छोटो प्रश्न	१	१	१	१	-	-	१	१	१	१	१	१
लामो प्रश्न	१				१	१		१			१	

प्रदेश लोक सेवा आयोग, कर्णाली प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवाको प्रदेश शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, नेपाली उपसमूह, अधिकृत सातौं तह, प्रशिक्षक वा
सो सरह पदको खुला, अन्तर तह र आन्तरिक अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

तृतीय पत्र (Paper III) : नेपाली

खण्ड क: ३० अङ्क

१. नेपाली भाषा

- १.१. भाषाको परिचय र विशेषता
- १.२. भाषाविज्ञानका क्षेत्र र शाखाहरू
- १.३. ध्वनिविज्ञान, वर्णविज्ञान, रूपविज्ञान, वाक्यविज्ञान र अर्थविज्ञानको परिचय, विशेषता र प्रयोगको अवस्था
- १.४. भाषाको प्रयोग (प्रयोक्ता, विषय र भूमिका)
- १.५. नेपाली भाषाको उत्पत्ति, विकास र वर्तमान स्थितिको संक्षिप्त परिचय
- १.६. नेपाली भाषाको स्वरूप
  - १.६.१. नेपाली उच्चारण व्यवस्था (स्वर, व्यञ्जन र अक्षर प्रणाली)
  - १.६.२. कथ्य र लेख्य भाषाको भेद तथा अन्तरसम्बन्ध
  - १.६.३. नेपालीका मुख्य मुख्य भाषिका र उपभाषिका: परिचय, क्षेत्रगत विवरण, रूप र प्रयोग
  - १.६.४. शब्दभण्डारका दृष्टिले स्तरीय नेपाली प्रयोगमा भाषिका तथा उपभाषिकाको प्रभाव
  - १.६.५. नेपाली भाषाको विकासका क्रममा भएका प्रयत्न र आन्दोलनहरू
  - १.६.६. व्याकरण र शब्दकोश निर्माणका प्रयत्नहरू
- १.७. नेपालका प्रमुख भाषाहरूको परिचय र तिनका विशेषताहरू

२. नेपाली साहित्य

- २.१. नेपाली नाटक
  - २.१.१. नाटक तथा एकाङ्कीको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम
  - २.१.२. नेपाली नाटक तथा एकाङ्कीका पूर्ववर्ती र उत्तरवर्ती मुख्य मुख्य रचनाकारहरूका विशेषता र प्रवृत्तिहरू
- २.२. नेपाली कथा र उपन्यास
  - २.२.१. कथा तथा उपन्यासको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
  - २.२.२. नेपाली कथा तथा उपन्यासका क्षेत्रका पूर्ववर्ती र आधुनिक स्रष्टाहरूका विशेषताहरू तथा प्रवृत्तिहरू
- २.३. नेपाली कविता र काव्य
  - २.३.१. कविता तथा काव्यको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
  - २.३.२. नेपाली कविता तथा काव्यका क्षेत्रका पूर्ववर्ती र आधुनिक स्रष्टाहरूका विशेषताहरू तथा प्रवृत्तिहरू
- २.४. साहित्यशास्त्र र नेपाली समालोचना
  - २.४.१. पूर्वीय र पश्चात्य साहित्यको सैद्धान्तिक परिचय, प्रमुख मान्यता, विभिन्न वादहरू, सिद्धान्तहरू र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)

- २.४.२. प्रमुख नेपाली समालोचक र तिनका विशेषताहरू तथा प्रवृत्तिहरू
- २.५. बाल साहित्य
  - २.५.१. बाल साहित्यको सैद्धान्तिक परिचय, प्रमुख मान्यता र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
  - २.५.२. प्रमुख नेपाली बाल साहित्यका स्रष्टाहरू र तिनका विशेषता तथा प्रवृत्तिहरू
- २.६. नेपाली लोक साहित्य
  - २.६.१. नेपाली लोक साहित्यको सैद्धान्तिक परिचय, विशेषता, परम्परा र वर्तमान स्थिति
  - २.६.२. नेपाली लोक साहित्यका प्रमुख विधाहरू

३. नेपाली भाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक

- ३.१. भाषा पाठ्यक्रमका विशेषता तथा स्तम्भहरू
- ३.२. नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको विकासक्रम (वि.सं. २०२८ अघि र पछि)
- ३.३. पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माणका सिद्धान्तहरू र प्रयोग
- ३.४. विद्यालय तहका पाठ्यक्रमहरू
  - ३.४.१. आधारभूत र माध्यमिक तहको नेपाली विषयको पाठ्यक्रम
  - ३.४.२. उक्त पाठ्यक्रमका उद्देश्य, क्षेत्र, क्रम र विधागत विशिष्टता
  - ३.४.३. पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक परीक्षण, कार्यान्वयन एवं मूल्याङ्कन

खण्ड ख: ३० अङ्क

४. रचना प्रक्रिया र अभिव्यक्ति प्रणाली

- ४.१. अनुच्छेद लेखन: संरचना र प्रकार
- ४.२. अनुलेखन
- ४.३. पत्ररचना: चिठी, निवेदन, सूचना, निमन्त्रणा पत्र, वधाई, शुभकामना, सम्मानपत्र, समवेदना र श्रद्धाञ्जली
- ४.४. प्रतिवेदन लेखन
- ४.५. साहित्यका विभिन्न विधा र क्षेत्रसँग सम्बन्धित कृतिहरूको समीक्षा (पठन, परिचय, प्रभाव, प्रस्तुति, बूँदाटिपोट र सारांश लेखन)

५. सम्पादन र अनुवाद

- ५.१. पाण्डुलिपिको सम्पादन: भौतिक/बाह्य पक्ष
  - ५.१.१. मुखपृष्ठ (सम्बद्ध र आकर्षक)
  - ५.१.२. मुद्रण (अक्षरको रङ्ग, आकार, शुद्धता र पठनीयता)
  - ५.१.३. कागज (रङ्ग र गुणस्तर)
  - ५.१.४. जिल्दा/गाता (साधारण र अन्य)
  - ५.१.५. बाँधाइ (वाइन्डिङ्ग)
- ५.२. पाण्डुलिपिको सम्पादन: प्राज्ञिक/आन्तरिक पक्ष
  - ५.२.१. पाठ्यबस्तु, चित्र, रेखा, अभ्यास र अन्तरसम्बन्ध
  - ५.२.२. भूमिका, नयाँ तथा कठिन शब्दहरूको सूची, प्राविधिक तथा पारिभाषिक अप्रचलित शब्दहरूको अर्थ

- ५.२.३. मानक शब्दावलीको प्रयोग र शुद्धता
- ५.२.४. अनुवाद गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू
- ५.२.५. मुलकृतिको पठन
- ५.२.६. शब्द भण्डार चयनमा समानान्तर शब्दको प्रयोग
- ५.२.७. अनुवाद
- ५.२.८. सम्पादन र पुनरावलोकन

५.३. पाण्डुलिपिको डिजिटलाइजेशन, उपयोगिता र प्रयोग

६. शोध/अनुसन्धान

- ६.१. शोध/अनुसन्धानको परिचय, विशेषता र प्रयोजन
- ६.२. शोधप्रस्ताव: परिचय, विशेषता र अङ्गहरू
- ६.३. अनुसन्धान प्रतिवेदन
- ६.४. सन्दर्भाङ्कन र सन्दर्भसूची

खण्ड ग: २० अङ्क

७. भाषाशिक्षण र नेपाली भाषा

- ७.१. भाषाशिक्षणको परिचय, आवश्यकता र उपादेयता
- ७.२. भाषाशिक्षणका आधारभूत सिद्धान्तहरू
- ७.३. भाषिक सीप र तिनका क्रियाकलापहरू: सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइ
- ७.४. नेपाली भाषाशिक्षण सन्दर्भ
  - ७.४.१. पहिलो र दोस्रो भाषाशिक्षणका रूपमा नेपाली भाषाशिक्षण
  - ७.४.२. राष्ट्रभाषाका रूपमा नेपाली भाषाशिक्षण
  - ७.४.३. विदेशी भाषाका रूपमा नेपाली भाषाशिक्षण
- ७.५. विद्या शिक्षण
  - ७.५.१. गद्य शिक्षण
  - ७.५.२. पद्य शिक्षण
  - ७.५.३. रूपक शिक्षण
- ७.६. भाषा सिकाइमा समालोचनात्मक चिन्तन र उत्सुकता ज्ञान निर्माण र सुदृढीकरण ढाँचाको प्रयोग
- ७.७. व्याकरण शिक्षणका विधिहरू (निगमन, आगमन, भाषा पाठ्यपुस्तक विधि र भाषासंसर्ग विधि)

८. नेपाली व्याकरण

- ८.१. शब्द भण्डार
- ८.२. शब्दवर्ग अवधारणा, वर्गीकरण र प्रयोग
- ८.३. व्युत्पादन र रूपायन प्रक्रिया तथा प्रयोग
- ८.४. प्राविधिक शब्दहरू, अर्थ निर्धारण र भाषान्तरण
- ८.५. द्वित्वको रूप र प्रयोग

- ८.६. पदसंगति (लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरार्थीको प्रयोग)
 ८.७. काल र भाव
 ८.८. धातु/क्रिया (सामान्य र प्रेरणार्थक)
 ८.९. वाच्य र वाच्यान्तरण
 ८.१०. कारक, विभक्ति र यिनीहरूको प्रयोग
 ८.११. उक्ति/कथन परिवर्तन
 ८.१२. वाक्य वर्गीकरण, विश्लेषण, संश्लेषण र वाक्यान्तरण

खण्ड घ: २० अङ्क

९. शिक्षण योजना र सामग्री

- ९.१. योजनाको परिचय, अङ्गहरू, योजना निर्माणका लागि पूर्वाधारहरू
 ९.२. दैनिक योजना, एकाइ योजना र वार्षिक योजनाको परिचय र प्रयोग
 ९.३. शिक्षण सामग्रीको परिचय, वर्गीकरण र उपयोगिता
 ९.४. भाषाशिक्षणमा उपयोग हुने आधारभूत शिक्षण सामग्री र तिनीहरूको प्रयोग गर्ने तरिका र उपयोगिता

१०. भाषिक मूल्याङ्कन

- १०.१. मूल्याङ्कनको परिचय र भाषिक मूल्याङ्कनका सिद्धान्तहरू
 १०.२. भाषिक मूल्याङ्कनका साधन तथा उपायहरू
 १०.३. विशिष्टीकरण तालिकाको परिचय र उपयोग
 १०.४. विभिन्न प्रयोजनका लागि प्रश्न निर्माण र प्रयोग

तृतीय पत्रको प्रश्नसंख्या तालिका

खण्ड/भाग	क			ख			ग		घ	
एकाई	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
छोटो प्रश्नसंख्या	१	१	२	-	-	२	१	१	१	१
लामो प्रश्नसंख्या	१		-	१	१	-	१		१	-

सामूहिक परीक्षण

यस प्रयोजनको लागि गरिने परीक्षण १० पूर्णाङ्क र ३० मिनेट अवधिको हुनेछ जुन नेताविहिन सामूहिक छलफलको रूपमा अवलम्बन गरिनेछ। दिइएको विषय/सवाल/समस्याका विषयमा पालैपालोसँग निर्दिष्ट समयभित्र समूहबीच छलफल गर्दै प्रत्येक उम्मेदवारले व्यक्तिगत प्रस्तुति गर्नुपर्नेछ। यस परीक्षणमा मूल्याङ्कनको लागि देहाय अनुसार समिति रहनेछ।

आयोगको अध्यक्ष वा सदस्य

– अध्यक्ष

मनोविज्ञ

– सदस्य

दक्ष/विज्ञ (२ जना)

– सदस्य